

Osoby se specifickými potřebami

RKK 2017

Zlata Houšková

Knihovna je...

- ❖ zařízení, v němž jsou způsobem **zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytované veřejné knihovnické a informační služby** vymezené tímto zákonem... (*Knihovní zákon*)
- ❖ Mnoha lidem **rovný přístup** neposkytujeme – z různých důvodů nemohou našich služeb využívat standardně.

Rovný přístup

- ❖ **Rovný neznamená stejný**
- ❖ **Znamená to umožnit rovným způsobem (adekvátně, způsobem vyhovujícím) využívat stejné služby**

Proč se tím zabývat?

- ❖ **Lidské/občanské právo**
- ❖ **Protože handicap je jen otázka času**

Proč se tím zabývat?

- ❖ Globalizace
- ❖ Migrace
- ❖ Terorismus
- ❖ Rasismus, xenofobie
- ❖ Střety mezi kulturami
- ❖ Nutnost soužití v té či oné míře...

Proč se tím zabývat?

- ❖ **Koncepce rozvoje knihoven v ČR**
- ❖ **Priorita 13. Zlepšit dostupnost knihoven a jejich služeb**, prosadit kritérium bezbariérovosti služeb knihoven jako kritérium hodnocení kvality služeb

Vytipované skupiny znevýhodněných uživatelů

- ❖ **Osoby s postižením** (tělesným, smyslovým, zdravotním, s narušenou komunikační schopností)
- ❖ **Osoby s dočasným tělesným a zdravotním omezením** (např. po úrazech apod.)
- ❖ **Osoby s duševními a behaviorálními poruchami**
- ❖ **Osoby se specifickými poruchami učení**
- ❖ **Senioři**

Vytipované skupiny znevýhodněných uživatelů

- ❖ **Osoby sociálně vyloučené** (*příslušníci jazykových a národnostních menšin, migranti, cizinci*)
- ❖ **Osoby prostorově vyloučené** (*žijící mimo urbanistická centra, žijící v zařízeních, která nemohou trvale či dočasně opustit (nemocnice, léčebny dlouhodobě nemocných, zařízení sociální péče apod.)*)
- ❖ **Osoby vyloučené z důvodů chudoby, nezaměstnaní**
- ❖ **Osoby pečující o blízkou osobu**

Kdo – dnes

- ❖ **Zdravotně znevýhodnění** (*osoby se specifickými potřebami*)

Lidé se zdravotním znevýhodněním (*postižením*)

- ❖ **Nepoužitelné termíny:** vadný, defektní, mrzák, debilní, imbecilní, idiot a další degradující výrazy
- ❖ **Překonané termíny:** hluchý, slepý apod.
- ❖ **Použitelné termíny:** (*tělesně, smyslově, mentálně*) znevýhodněný, handicapovaný, postižený
- ❖ **Korektní termíny:** se specifickými potřebami, se zdravotním znevýhodněním, handicapem (*postižením*); neslyšící, nevidomý...

Problémy

- ❖ (Ne)schopnost majoritní skupiny přijímat osoby s postižením
- ❖ (Ne)schopnost komunikovat s těmito osobami
- ❖ (Ne)znalost (povědomí) o konkrétním dopadu postižení
- ❖ (Ne)znalost a (ne)schopnost poskytování služby/pomoci

Problémy

- ❖ **Personálu**
- ❖ **Ostatních uživatelů**
- ❖ **Uživatelů s handicapem**

Skupiny – dnes

- ❖ Tělesné handicapy
- ❖ **Smyslové handicapy**
- ❖ Mentální handicapy

<http://www.helpnet.cz>

Tělesné handicapy

- ❖ **Imobilní**
- ❖ **Vozíčkáři, postižení dolních končetin**
- ❖ **Postižení horních končetin**
- ❖ **Ostatní**

Smyslové handicapy

- ❖ Vady zraku (nevidomí, slabozrací)
- ❖ **Vady sluchu (nedoslýchaví, ohluchlí, prelingválně neslyšící)**
- ❖ **Kombinované vady (např. hluchoslepota*)**
- ❖ ...

Mentální postižení

❖ **Stupně mentálního postižení**

Standard Handicap Friendly

- ❖ Projekt Bezbariérová knihovna studentek KISK FF MU, převzat a zpracován SKIP, sekci Služby osobám se specifickými potřebami
- ❖ <http://bezbarierova.knihovna.cz/>
- ❖ <http://ipk.nkp.cz/legislativa/normy-standardy-doporuceni/rovny-pristup.-standard-handicap-friendly>

Standard Handicap Friendly

- ❖ **Standard HF a univerzální metodika**
- ❖ **Specifikován standard a metodika pro 4 skupiny znevýhodněných uživatelů** (*s fyzickým postižením, postižením zraku, sluchu a s mentálním postižením*)
- ❖ **Zpracována pravidla pro udělování certifikátů, připraven proces certifikace**
- ❖ **Certifikovány první tři knihovny** (*Knihovna Jiřího Mahena, Knihovna města Ostravy a Knihovna města Hradce Králové*); *první neúspěch*

Standard Handicap Friendly

- ❖ **Spolupráce s odbornými partnery a organizacemi sdružujícími nebo zastřešujícími osoby s postižením nebo jinak znevýhodněné, pomáhajícími organizacemi ad. při hodnocení knihoven**

Standard Handicap Friendly

- ❖ **Probíhá vzdělávání knihovníků a propagace Standardu**
- ❖ **Probíhají práce na rozšíření Standardu o další skupiny znevýhodněných uživatelů**
(publikován standard pro práci se seniory, připravuje se standard pro práci s jazykovými a etnickými menšinami, sociálně vyloučenými...)

Dotační programy

- ❖ **Zohlednění/zvýhodnění bezbariérových knihoven v zadávacích podkladech programů VISK, Knihovna 21. století**

Cíl

- ❖ **Rozšíření služeb knihoven pro handicapované občany, národnostní menšiny, nezaměstnané a další znevýhodněné sociální skupiny i pro občany obcí, v nichž knihovna není**

I. Obecné požadavky

- ❖ **Knihovna vytváří podmínky pro rovný přístup ke službám a informacím**
- ❖ **Registrace do knihovny je poskytována uživatelům s průkazem ZTP a ZTP-P za zvýhodněnou cenu, případně zdarma**

II. Personál

- ❖ **Všichni pracovníci ve službách uživatelům mají základní znalosti a dovednosti nezbytné pro poskytování služeb uživatelům se specifickými potřebami. Kvalifikace pracovníků v této oblasti je průběžně zvyšována**

II. Personál

- ❖ V závislosti na velikosti populace a potenciálním počtu klientů je v provozní době zajištěna **přítomnost pracovníka kvalifikovaného pro práci a komunikaci s klienty se specifickými potřebami** jak na obecné úrovni, tak speciálně v oblasti týkající se konkrétní cílové skupiny.

III. Fond a služby

Knihovna:

- ❖ vytváří speciální fond pro osoby s postižením
- ❖ nabízí literaturu věnovanou problematice různých postižení a znevýhodnění pro rodiče, osoby pečující a většinovou populaci

III. Fond a služby

- ❖ využívá všech prostředků vzdálené komunikace, nabízí dálkové služby a ve svých prostorách umožňuje WIFI připojení
- ❖ poskytuje službu doručování výpůjček do domu

IV. Technické a materiální podmínky

- ❖ **Knihovna vytváří vhodné fyzické a technické podmínky a opatření umožňující samostatný pobyt a pohyb osob s postižením. Zajišťuje pravidelné kontroly funkčnosti speciálních opatření a vybavení**
- ❖ **V prostorách knihovny je názorný a srozumitelný orientační systém ve formě vhodné pro osoby se specifickými potřebami**

IV. Technické a materiální podmínky

- ❖ V prostorách knihovny je dobře **dostupné klidné místo/ informační bod pro osoby s postižením**, vybavený místy k sezení a speciální technikou; případně je zde k dispozici asistenční služba

V. Webové stránky knihovny

- ❖ **Webové stránky splňují pravidla přístupnosti pro osoby se specifickými potřebami**

V. Webové stránky knihovny

Na webových stránkách

- ❖ a) je podrobný popis konkrétních opatření umožňujících samostatnost a samostatný pohyb uživatelů s postižením a popis okolí knihovny
- ❖ b) je informace o službách a speciálních službách pro uživatele s postižením
- ❖ c) jsou odkazy na důležité webové stránky týkající se osob s postižením

Co to znamená – příklady

- ❖ **dosažitelnost knihovny** (*kde, odkud, jak, které prostory*)
- ❖ **zda je speciální parkování pro handicapované**
- ❖ **zda/kde je vstup pro vozíčkáře**
- ❖ **zda jsou automatické dveře, výtah** (*odkud-kam*), **toalety** (*kde*)
- ❖ **zda je indukční smyčka** (*standard*)
- ❖ **zda je speciální parkování pro handicapované...**

Co to znamená – příklady

- ❖ Elektronické a dálkové služby jako nástroj pro zlepšení dostupnosti knihoven a jejich služeb
- ❖ Alternativní možnosti komunikace a služeb, on-line tlumočení a další

VI. Spolupráce a propagace

- ❖ **Knihovna spolupracuje s organizacemi zastřešujícími a sdružujícími osoby s postižením, především v dané lokalitě**
- ❖ **Ve spolupráci s těmito organizacemi zajišťuje knihovna vhodnou formou propagaci svých služeb uživatelům se zdravotním znevýhodněním**

VII. Akce

- ❖ **Knihovna umožňuje plnohodnotnou účast na svých vzdělávacích, kulturních a dalších aktivitách návštěvníkům se zdravotním postižením buď odstraněním anebo kompenzací bariér**
- ❖ **Tam, kde je to účelné, pořádá knihovna speciální aktivity zaměřené na konkrétní skupiny uživatelů s postižením**

VIII. Integrační aktivity

- ❖ Knihovna přátelská k uživatelům svými aktivitami **podporuje integraci osob s postižením do majoritní společnosti** a zlepšování jejich vzájemné komunikace a soužití

Osoby s tělesným postižením – příklady řešení

Technické problémy

- ❖ **Bezbariérový přístup** (*opravdu?*) – výtahy, prahy, plošiny, šířka dveří, uspořádání, dost místa ve vstupních prostorách, bezbariérová WC...
- ❖ **Možnosti parkování, odpočinkové prostory, občerstvení**
- ❖ Dostatečně **volné pohybové prostory**, uličky mezi regály, výška regálů; věci, jež „lze shodit“, případně nelze detekovat holí...

Technické problémy

- ❖ „Přestupní“ vozíky
- ❖ Sezení u pultu, výška pultu
- ❖ Klávesnicový přístup k počítači a na Internet a speciální ovladače pro obsluhu PC jinými částmi těla

Personál

- ❖ Ochota, poučenost a profesionalita personálu
- ❖ Pracující osoby s postižením
- ❖ Asistovaná pomoc
- ❖ Služby „domů“

Služby domů – možnosti

- ❖ Donášková, dovážková, zásilková služba
- ❖ **Mobilní knihovna pro osoby vázané na domov** (*staří, nemocní, s handicapem*)
- ❖ **Též pro pečovatelské domy** (*soubory nebo individuální služby*), **nemocnice** (*pacienty i personál*) apod.; kombinace půjčování v nemocnici a vracení po uzdravení v knihovně apod.
- ❖ **Elektronické a dálkové služby**

Osoby se zrakovým postižením

Ti, u nichž poškození zraku nějak ovlivňuje činnosti v běžném životě a u nichž **běžná optická korekce nepostačuje** (*člověk má omezení v přístupu k informacím, v orientaci a samostatném pohybu, v pracovním uplatnění, v sociální oblasti apod.*)

Různé druhy a stupně postižení

- ❖ Střední slabozrakost
- ❖ Silná slabozrakost
- ❖ Těžce slabý zrak
- ❖ Praktická nevidomost
- ❖ Úplná nevidomost (v Evropě asi 1 milión nevidomých a asi 11 miliónů slabozrakých)

Desatero

- ❖ Nevidomí jsou zcela normální lidé
- ❖ **Chovejte se přirozeně a nenuceně, pomozte tam, kde je to nutné, taktně a nenápadně, nevnucujte pomoc**
- ❖ Vyvarujte se projevů soucitu

Desatero

- ❖ Nevidomého, kterého znáte, pozdravte vždy jako první, připojte i jeho jméno, aby věděl, že pozdrav patří jemu.
- ❖ Když vstoupíte do místnosti, dejte se zřetelně poznat, řekněte své jméno. Tichý pohyb neznámé osoby v okolí působí nepříjemně. Upozorněte, když místnost opouštíte.

Desatero

- ❖ **Záležitosti projednávejte přímo s nevidomým, nikoli s jeho průvodcem. Průvodce nevidomého pouze doprovází, nezastupuje.**

Desatero

- ❖ **Když se nevidomý octne v orientačních těžkostech, zeptejte se ho, zda můžete pomoci. Hluk, déšť i sníh zhoršují nevidomému orientaci v prostoru. Stačí, když nabídnete, aby se lehce zavěsil do vaší paže, tak může jít krůček za vámi, sledovat směr vašich pohybů a na vše včas reagovat**

Desatero

- ❖ **Při nástupu do dopravních prostředků netlačte nevidomého před sebou, jděte sami první. Netlačte nevidomého na sedadlo, položte jeho ruku na opěradlo. Při vstupu do auta položte jeho ruku na horní rám dveří.**

Desatero

- ❖ **Když nevidomý vstoupí do restaurace bez průvodce, ocení pomoc při vyhledávání věšáku a volného místa u stolu. S jídlem si poradí sám; stačí, když mu povíte, jak je jídlo na talíři uspořádané. Uvítá informace o tom, co všechno je na stole (sklenice s vodou, váza, popelník atd.) a kdo u stolu sedí s ním.**

Desatero

- ❖ Když budete nevidomého doprovázet delší dobu, popište mu hlavní rysy okolí, vybavení místnosti a osoby, které se kolem nacházejí. Při popisování se nemusíte vyhýbat optickým dojmům a barvám.

Bariéry

- ❖ Dosažitelnost knihovny
- ❖ Absence zvukového označení knihovny (vnitřní, vnější)
- ❖ Fond knihovny (*absence zvukových knih a knih v Braillově písmu*)
- ❖ Služby knihovny
- ❖ Chování personálu, ostatních uživatelů
- ❖ Uspořádání prostoru
- ❖ Dostupnost webu a e-slужeb

Kompenzace

❖ **Především hmat a sluch**

Fondy – příklady

- ❖ **Zvukové knihy** (*dostatečné fondy, KTN K. E. Macana; možnost získání fondů za odstupňovaný paušální poplatek*)
- ❖ **Knihy s velkými písmeny**
- ❖ **Knihy v Braillově písmu**
- ❖ **DVD pro nevidomé**
- ❖ **Elektronické dokumenty + příslušná zařízení pro využívání těchto dokumentů**

Služby – příklady

- ❖ **Zásady Blind friendly pro tvorbu webových stránek knihovny**
- ❖ **Orientační systém v knihovně – blind friendly**
(vodící lišty, Braillovo písmo, vhodná barevnost a fonty, zvukové značení...)

Služby – příklady

- ❖ **PC a Internet pro nevidomé – HW a SW řešení: zvukové (hlasové) a hmatové výstupy** (*braillovský řádek*), zobrazení textových informací v Braillově písmu, zvětšovací programy ad.
- ❖ **Wi-fi** (*možnost využít vlastní notebook s vhodnými programy a nastavením*)

Služby – příklady

- ❖ **Zvětšování tištěných předloh pomocí skeneru a speciálního SW** (*SW a skenerové lupy, OCR – Optical Character Recognition, zvětšování, nastavování barev písma a podkladu, doostřování, vyhlazování hran písmen aj. a zejména plynulý posun naskenovaného obrazu*)

Služby – příklady

- ❖ **Expertní poradenská služba k problematice**
- ❖ **Kurzy** (např. práce s PC a Internetem, ale i další)
pro nevidomé

Služby – příklady

- ❖ Kolektivní akce pro skupiny nevidomých
- ❖ **Čtenářské skupiny** (*diskuse o knize, kterou přečetli – v Braillově písmu, velkém písmu či zvukovou*)
- ❖ Pomoc s transportem na tyto akce těm, kdo mají dopravní problémy
- ❖ **Spolupráce s organizacemi zrakově znevýhodněných**

Služby – příklady

- ❖ **Donášková/dovážková/zásilková služba –
zasílání bezplatně**

Praxe knihoven

- ❖ **Příklady: Knihovna Jiřího Mahena, Knihovna města Ostravy, KM Hradce Králové, KK Karlovy Vary, KK Vysociny Havl. Brod, MĚK Jihlava, Kyjov, Třebíč, Kutná Hora, MVK Vsetín aj.**
- ❖ **Zvukové knihy – několik desítek knihoven – spolupráce s Macanovou knihovnou – včetně donáškové služby (*KMHK největší fond zvukových knih*)**
- ❖ **Individuální práce (*KK K. Vary, KKV Havlíčkův Brod, KJM Brno, KM Ostrava...*)**

Možnosti

- ❖ **Služba přepisu/překladu textů do Braillova písma, velkých typů, (do znakového jazyka), namlouvání na nosiče zvuku, a to pro organizace i jednotlivce**
- ❖ **Přepisy od blahopřání až po kopie novin, letáky, firemní literaturu apod. (vyrobené matrice mohou být znovu užity, resp. inovovány pro tvorbu kopií), vázání, kopírování, nahrávání, dodávání klientům domů**

Možnosti

- ❖ Na *(všech)* uživatelských PC – software pro nevidomé s hlasovým výstupem i se zvětšováním písma; scannery samozřejmostí
- ❖ **Nahrávací studia – načítání textů**
- ❖ **Vyhradit čas k osobnímu kontaktu s předčitateli, pracovníky knihovny aj. (*zpětná vazba*)**

Důležité weby

- ❖ <http://www.sons.cz>
- ❖ <http://www.tyfloservis.cz/> (*OPS, Praha*)
- ❖ <http://www.tyflocentrum.cz/> (*ve všech krajích*)
- ❖ <http://www.brailnet.cz/>
- ❖ <http://www.ktn.cz/> (*Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana*)
- ❖ <http://bezbarierova.knihovna.cz/>

Osoby se sluchovým postižením

- ❖ **Ohluchlí**
- ❖ **Nedoslýchaví**
- ❖ **Prelingválně neslyšící**

**Slepota odděluje lidi od věcí,
hluchota odděluje lidi od lidí.**

Helena Kellerová

Ohluchlí

- ❖ Lidé, kteří ztratili sluch až po rozvinutí mluvené řeči
- ❖ **Využívají ke komunikaci odezírání (*pozor! odezírání je vloha!*) a mluvenou nebo psanou řeč**
- ❖ Ke komunikaci: zrakový kontakt, přirozené tempo a rytmus řeči, vhodná vzdálenost, znalost tématu, spíše kratší věty (**ČAS!**)
- ❖ **Preferovaný komunikační jazyk – čeština**

Nedoslýchaví

- ❖ Lidé, kteří „se sluchadlem alespoň v tiché místnosti rozumí mluvené řeči i bez odezírání“ (*doc. Hrubý*)
- ❖ **Velmi nejednotná skupina** (*starší lidé... i lidé s velkou ztrátou sluchu...*)
- ❖ **Komunikace** (*dle stupně sluchového postižení*):
hlasitěji, zřetelněji...

Prelingválně neslyšící

- ❖ Osoby, které se narodily plně neslyšící nebo ztratily sluch před rozvojem řeči, a to absolutně, nebo mají jen nevyužitelné zbytky sluchových vjemů
- ❖ **Komunikace – problém**
- ❖ Preferovaný komunikační jazyk – znakový jazyk (*český, německý, anglický...*)

Neslyšící a jazyk

- ❖ **Bezjazyčí**
- ❖ **Znakovaná čeština: umělý systém odvozený od mluveného jazyka, kdy se v podstatě k českým slovům přiřazují znakové ekvivalenty**
- ❖ **Český znakový jazyk: mateřský (*přirozený*) jazyk neslyšících – vizuálně-motorický**

Formy vzdělávání neslyšících

- ❖ Orální metoda
- ❖ **Bilingvální přístup**
- ❖ **Totální komunikace** (*původně filozofický směr se snahou využít pro vzdělávání dětí všech dostupných cest; dnes spíše využití znakované češtiny*)

Medicínský a kulturní náhled

- ❖ **Medicínský:** snaha „opravit vadného“ člověka (*kochleární neuroprotézy, sluchadla...*)
- ❖ **Kulturní náhled:** neslyšící jako Neslyšící, tedy jazyková (*nikoli etnická*) menšina s vlastním jazykem a kulturou (*specifické způsoby tělesných kontaktů, jiný styl humoru, podobné životní zkušenosti aj.*)

Kompenzace

- ❖ Sluchadla, kochleární implantáty
- ❖ Především zrak

Knihovny a (N)eslyšící

- ❖ Málo zkušeností, stále málo praxe, hledání cest
- ❖ Příklady (KVK Liberec, KK Karlovy Vary (*Jodi Awards 2009*), KM Hradce Králové, KJM Brno, MěK Praha, KK Vysočiny, MěK Jihlava, Klatovy, Sedlčany...)

Fondy

- ❖ Informace o neslyšících pro slyšící populaci, zvláště v menších městech (*regály, nástěnky, „osvětové“ akce pro slyšící*)
- ❖ **Knižní fond pro neslyšící** : knihy a další dokumenty ve znakovém jazyce, *časopisy GONG, Unie, Info-zpravodaj; kvalitní komiksy, jednoduché knihy pro děti (hodně obrázků), „zjednodušené“ knihy (UPOL), literatura o neslyšících*)

Fondy

- ❖ **Sbírky literatury k problematice neslyšících a o neslyšících** (*video a DVD, titulkované*)
- ❖ **Výukové video ve a o znakovém jazyku**
- ❖ **Videokazety s otitulkovanými filmy** (*filmy zpracované podle (slavných) literárních předloh*)
- ❖ **Videokazety ve ZJ (pohádky, literární texty...)**

Služby

- ❖ „Miniexkurze“ po knihovně s tlumočnickem pro žáky základních nebo středních škol pro neslyšící
- ❖ **Poskytnutí prostoru k setkávání, prezentaci, výstavám**
- ❖ **Spolupráce s Informačním centrem FRPSP**
- ❖ **Spolupráce s organizacemi neslyšících**
- ❖ **Webové prezentace zvukové – textová alternativa (*jednoduchá, jednoznačná, srozumitelná*) nebo ve znakovém jazyce (videa KVK Liberec, KK K.Vary, MěK Praha!!!)**

Služby – možnosti

- ❖ Kurzy, přednášky, besedy ve ZJ nebo tlumočené
- ❖ Naučit se znakový jazyk nebo využívat služeb tlumočnicka (KVK Liberec, KK Karlovy Vary, KM Hradce Králové ad.)
- ❖ Vystoupení uměleckých souborů neslyšících a pro neslyšící
- ❖ Integroční aktivity

Služby – možnosti

- ❖ **Komunikace: tištěnou formou, faxem, e-mailem, SMS**
- ❖ **Přepis textu a videofony s dálkovým tlumočením** (*N/neslyšící komunikuje s osobou, kterou vidí na obrazovce, znakovým jazykem*)

Důležité weby

- ❖ <http://deafnet.biz/>
- ❖ <http://www.frpsp.cz/>
- ❖ <http://www.neslysici.cz>
- ❖ <http://www.cun.cz>
- ❖ <http://www.cktzj.com/>
- ❖ <http://www.pevnost.com/>
- ❖ <http://www.ticho.cz>
- ❖ <http://bezbarierova.knihovna.cz/>

Mentálně znevýhodnění

- ❖ Snížení intelektuálních schopností osobnosti, které vzniká v průběhu vývoje a je provázeno nižší schopností orientovat se v životě
- ❖ **Zpomalený (zaostávající) vývoj**
- ❖ Omezené možnosti vzdělávání
- ❖ **Nedostatečná sociální adaptabilita**

Mentální retardace

- ❖ **Lehká (IQ – 50 – 69)**
- ❖ **Střední (IQ – 35 – 49)**
- ❖ **Těžká (IQ – 20 – 34)**
- ❖ **Hluboká (IQ – nižší než 20) (*skupina mimo záběr knihovny*)**
- ❖ **Jiná**
- ❖ **Nespecifická**

Mentální znevýhodnění

- ❖ **Nejpočetnější skupina mezi osobami s postižením** (*uvádí se 3%; častější výskyt u mužů*)
- ❖ **Poznávání, vzdělávání není pro tyto osoby dominantou, prioritou**

Mentální znevýhodnění

- ❖ Výrazně snížena poznávací schopnost, schopnost učení (*tedy i čtení*)
- ❖ Změna hodnotového systému: na prvním místě bývá ne to, co je užitečné, ale co dělá radost, co se líbí

Na co brát zřetel

- ❖ **Mimoslovní komunikace** (*taktilní, mimická, emocionální zvuk apod.*)
- ❖ **Motivace** (*přiměřenost, vhodnost*)
- ❖ **Vnější vlastnosti knihy** (*názornost, barevnost, pocitový vjem*)
- ❖ **Mentálně handicapovaný se neumí přetvařovat** (*silná emocionalita*)

Cesta knihovny

- ❖ **Navázání kontaktu se speciální školou, případně integrující školou s dětmi s mentálním postižením** (*mateřské, zvláštní, pomocné, odborná učiliště, praktické školy, event. večerní školy*)
- ❖ **Navázání spolupráce se sociálním ústavem pro lidi s mentálním postižením**
- ❖ **Navázání kontaktu s organizacemi osob pečujících!!!**

Fondy

- ❖ **Fond k problematice mentální retardace**
(učitelé, rodiče, **pečující osoby**, studenti...)
- ❖ **Fond knih pro lidi s mentálním postižením**
(zkrácené texty, leporela, omyvatelné knihy, obrázkové, ale také zvukové knihy a zvukové nahrávky, počítačové programy, event. vzdělávací hry...)

Fondy

- ❖ **Knižní fond doporučené literatury podle vzdělávacích programů příslušných škol**
- ❖ **Knihy autorů s mentálním postižením: Jiří Šedý: *Dominičiny pohádky*, Denisa Střihavková: *Na tom záleží*, Zuzka Dvořáková: *Moje kniha*, Tamara Kainová: *Vzpomínky na dětství*, Rostislav Hakůf: *(In) Útlá knížka k zamyšlení...***

Služby

- ❖ **Aktivní využití volného času, kulturní aktivity**
- ❖ **Pomoc ve vzdělávání** (*hodnotová orientace, některé dovednosti – práce s informacemi, komunikace*)
- ❖ **Návštěva knihovny, přiměřená osobní komunikace s knihovníkem, prohlížení a doporučování knih, četba, besedy...**

Služby

- ❖ Osobní asistence u PC, využívání speciálních programů a Internetu
- ❖ **Speciální vzdělávací programy**
- ❖ Ukazování možností
- ❖ **Integrace s ostatními uživateli** (*podpora inkluze*) – společné programy, běžné společné setkávání

Služby – možnosti

- ❖ **Poradenská služba pro rodiče a osoby pečující**
- ❖ **Informování ostatní veřejnosti** (*prezentace knih o mentálním postižení, prezentace autorů s mentální retardací, prezentace jiných děl mentálně handicapovaných, výstavy fotografií, obrazu ze života těchto lidí, vzdělávací programy...*)

Příklady

- ❖ **KJM Brno**
- ❖ **MěK Sedlčany**
- ❖ **KKFB Zlín**
- ❖ **KK Kroměříž...**

Ostatní osoby se specifickými potřebami

- ❖ *Nemocní (epileptici, osoby se spastickými či záchvatovými stavy, se srdečními vadami, alergici...)*
- ❖ **Duševně nemocní** (*mít v knihovním řádu zakotvena obecně použitelná pravidla umožňující vyloučit ze služeb osoby obtěžující či ohrožující ostatní uživatele a připravený platný scénář jednání personálu ...*); **biblioterapie**

Ostatní osoby se specifickými potřebami

❖ Osoby se sníženou schopností komunikace (*specifické poruchy, nižší IQ, neurotické poruchy, úzkosti, fobie...*)

❖ **Knihovníci** 😊 😊 😊

Průzkumy v oblasti práce knihoven se zdravotně handicapovanými

❖ Průzkum Národní knihovny ČR:

<http://ipk.nkp.cz/statistika-pruzkumy-dokumenty/pruzkumy>

❖ Průzkum z r. 2014 (Mgr. Eva Cerniňáková)
prezentován na konferenci Knihovny současnosti 2014; prezentace ve sborníku a též v publikaci Rovný přístup se standardem a metodikami

Jak začít

- ❖ **Zmapovat/znát situaci ve městě/regionu** (*které „menšiny“ zde jsou, jaké relevantní instituce, organizace a zařízení mohou být partnery*)
- ❖ **Zahájit spolupráci s veřejnou správou** (*městským/obecním úřadem*) **a podporujícími organizacemi a institucemi**
- ❖ **Shromažďovat co nejvíce využitelných potřebných informací, materiálů a zdrojů/odkazů na internetu**

Jak začít

- ❖ **Knihovní řád a další materiály připravit v podobě akceptovatelné (i) pro tyto skupiny**
- ❖ **Vzdělávat se v dobré komunikaci** (*v nejširším slova smyslu, včetně tréninku empatie*)
- ❖ **Připravit se na zvládání nestandardních a krizových situací**

Jak začít

- ❖ Zahájit masivní elektronizaci služeb
- ❖ **Postupně odstraňovat fyzické bariéry v knihovně**
- ❖ Spojit praktická opatření, výcvik + změnu myšlení → chtít

Elektronické služby výpůjční

- ❖ **Předregistrace, on-line katalogy** (*prohlížení a vyhledávání dokumentů na dálku*), **objednávání, rezervace, prodlužování výpůjček, nahlížení do uživatelského konta, poskytování informací o výpůjčkách přes WAP, bezhotovostní platby, upozornění na blížící se konec výpůjční lhůty aj.**
- ❖ **On-line souborné katalogy** (*většinou lze vstoupit přes odkazy z jednotlivých knihoven; umožní lokalizovat potřebný dokument*)
- ❖ **Naskenované katalogy**

Elektronické služby výpůjční

- ❖ **Portály** (*v jednotném prostředí přístup současně k více českým i zahraničním on-line zdrojům; během jednoho dotazu lze prohledávat souběžně více katalogů*)
- ❖ **Centrální portál knihoven (CPK) – zkušební provoz**
- ❖ **Přidané služby** (*některé portály i jednotlivé on-line katalogy: ověření dostupnosti dokumentu v ČR, získání plného textu, biografické údaje autora, objednání kopie přes služby dodávání dokumentů, zjištění recenzí...*) – **viz JIB**

Elektronické služby výpůjční

- ❖ Digitální knihovny, stahování dokumentů, elektronické knihy...
- ❖ **MVS** (*formuláře, e-mail, přes web*)

Elektronické služby referenční

- ❖ „Ptejte se knihovny“ (*faktografická a bibliografická služba pro nejširší veřejnost; garance odpovědi do 48 hodin*)
- ❖ **Archiv otázek** (*tematicky a chronologicky řazený*) <http://www.ptejteseknihovny.cz>
- ❖ **Portál Knihovny.cz** (*Informace o knihovnách, fondech, zdrojích, službách, vydaných knihách, „knihovnická“ terminologie...*)
<http://www.knihovny.cz>

Elektronické služby referenční

- ❖ **Přístup do on-line** (*plnotextových, bibliografických, referenčních zdrojů z domova a ze zahraničí, získaných v rámci projektů MŠMT, MK ČR...*)
- ❖ **Informace o zdrojích dostupných na území ČR** (*např. na Portálu STM (Science-Technology-Medicine) URL: <http://www.portalstm.cz/>*)
- ❖ **Vzdálený přístup do licencovaných el. zdrojů z vlastního počítače prostřednictvím např. proxy serveru** (*v některých knihovnách...*)

Elektronické služby referenční

- ❖ **e-Komunikace s knihovnou** (*elektronická pošta, telefon, resp. fax, alternativní komunikační kanály, SKYPE, ICQ, web 2.0...*)
- ❖ **Kontakty na webových stránkách knihoven** (*báze ADR – Adresář knihoven a institucí ČR nebo další adresáře přes portál Knihovny.cz*)
- ❖ **Využití sociálních sítí** (*chaty, diskusní skupiny, „táboráky“, konference a další formy vzájemného kontaktu a propojování*)

Elektronické služby reprografické

- ❖ Kopie dokumentů nebo jejich částí uložených v konkrétní knihovně prostřednictvím různých reprografických technologií
- ❖ **Kopie zhotovené prostřednictvím elektronických služeb** z fondu knihoven na území ČR (*vnitrostátní meziknihovní služby*) či zahraničních knihoven (*mezinárodní meziknihovní služby*) – elektronickou cestou kopie bez nutnosti fyzické návštěvy v knihovně (*podmínkou je uzavření uživatelské smlouvy s knihovnou*)

Elektronické služby speciální

- ❖ **Digitální knihovna Manuscriptorium** (*zpřístupňování historických a vzácných dokumentů (rukopisy, prvotisky; největší digitální knihovna tohoto typu na světě)*)
- ❖ **Kramérius** (*plné texty periodik a monografií*)
- ❖ **WebArchiv** (*digitální archiv českých webových zdrojů*)
- ❖ **Informace o české literární produkci** (*na portálu Knihovny.cz v oddíle Co bylo vydáno...*)

Díky za pozornost

❖ +420-773-461-554

❖ zlata.houskova@gmail.com